

MAA- JA METSÄTALOUSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 23/2009 vp

Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 2010

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 18 päivänä syyskuuta 2009 lähettänyt valtiovarainvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen valtion talousarvioksi vuodelle 2010 (HE 138/2009 vp).

Eduskunnan työjärjestyksen 38 §:n 3 momentin nojalla maa- ja metsätalousvaliokunta on päättänyt antaa toimialaansa koskevan lausunnon talousarvioesityksestä valtiovarainvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- talousjohtaja Hannele Laihon, talousylitarkastaja Heikki Piiparinen, maatalousneuvos Helena Serén ja vesiylitarkastaja Leena Westerholm, maa- ja metsätalousministeriö
- lainsäädäntöneuvos Jyri Inha, valtiovarainministeriö
- tulosaluepäälikkö Hannu Niemelä, Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio
- kehitysjohtaja Ilkka P. Laurila, Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus (MTT)

- ylijohtaja Eero Helle, Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos
- johtaja Seppo Aaltonen ja varametsäjohtaja Timo Nyrhinen, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- toiminnanjohtaja Tage Ginström ja puheenjohtaja Holger Falck, Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund
- toimitusjohtaja Jouko Setälä, ProAgria Maa-seutukeskusten Liitto
- toiminnanjohtaja Jyrki Jalkanen, Kauppapuutarhaliitto ry
- metsäasiantuntija Ville Manner, Koneyrittäjien liitto ry
- johtaja Anders Portin, Metsäteollisuus ry
- ylijohtaja Hannu Raitio, Metsäntutkimuslaitos
- toimitusjohtaja Seppo Hassinen, Suomen 4H-liitto ry
- toiminnanjohtaja Pertti Viik ja puheenjohtaja Jukka Knuuti, Paliskuntain yhdistys
- lehtori Irma Kärkkäinen, Savon ammatti- ja aikuisopisto/EkoCentria.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Maatalous

Talousarvioesityksen yleisperustelujen mukaan

sen tavoitteena on maatalouden ja elintarviketajun kannattavuuden ja kilpailukyvyn turvaaminen, tuotannon jatkuminen koko Suomessa sekä kuluttajien odotusten huomioon ottaminen

samoin kuin vesistö- ja ilmastokuormituksen vähentäminen. Maatalousperäistä bioenergiantuotantoa pyritään lisäämään. Tavoitteisiin pyritään EU:n yhteisen maatalouspolitiikan ja kansallisen tukipolitiikan, tutkimuksen ja neuvonnan keinoin. EU:n maatalouspolitiikan välitarkastuksen (ns. terveystarkastus) seurauksena EU:n suorat tuet supistuvat ja myös sisämarkkinatukeen ja sokerintuotannon erityistoimenpiteisiin osoitettavat määrärahat alenevat sokeriuidistuksen loppuessa pääosin vuoden 2009 aikana. Toisaalta maatalouden ympäristötukimäärärahat kasvavat ns. terveystarkastuksen uusien toimenpiteiden seurauksena.

Terveystarkastuksessa valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että terveystarkastuksessa on kyse yhteisön varojen siirrosta suorista tuista maaseudun kehittämisvaroihin. Viljelijöiden saamaa tilatukea leikataan ja varat siirretään maaseudun kehittämisohjelmiin. Lausunnossa valtioneuvoston selonteosta valtiontalouden tarkistetuista kehyksistä vuosille 2010—2013 (MmVL 8/2009 vp — VNS 3/2009 vp, jäljempänä kehyslausunto) valiokunta katsoikin, että terveystarkastuksen yhteydessä on löydettävä keinot, joilla yhteisön maatalouspolitiikan muutoksista johtuvat tulonmenetykset korvataan viljelijöille. Valiokunta pitääkin välttämättömänä, että hallitus hallitusohjelman mukaisesti seuraa maatalouden kannattavuuden ja viljelijäväestön tulotason muutoksia varmistamalla mm. verotuksen keinoin tulokehityksen. Valiokunta kiirehtii maa- ja metsätalousministeriön asettaman tulo- ja kannattavuustyöryhmän esitysten pikaista toteuttamista muun muassa nuorten viljelijöiden samoin kuin muidenkin suuria investointeja tehneiden viljelijöiden aseman helpottamiseksi.

EU:n yhteisen maatalouspolitiikan osalta valiokunta korostaa tässäkin yhteydessä sitä, että yhteisön maatalouspolitiikassa tulee kunnioittaa Luxemburgin vuoden 1997 Eurooppa-neuvoston hyväksymää ja Berliinin (1999) sekä Brysselin vuoden 2002 Eurooppa-neuvoston vahvistamaa periaatetta, jonka mukaan maataloustuotannon on voitava jatkaa kaikilla yhteisön alueilla mukaan luettuna alueet, joilla on erityisiä ongel-

mia. Lisäksi Brysselin vuoden 2002 Eurooppa-neuvosto on edellyttänyt, että yhteisön epäsuotuisilla alueilla toimivien tuottajien tarpeet uudistusten yhteydessä turvataan. Muun muassa yhteisön maidontuotannossa ilmenneet vaikeudet ovat osoittaneet puutteita yhteisön tuotannonohjausjärjestelmissä. Maidontuotannon kiintiöjärjestelmän säilyttäminen, siten kuin valio-kuntakin on esittänyt, olisi avain maidontuotannon ongelmien ratkaisemiseen.

Kehyslausunnossaan valiokunta piti välttämättömänä maatalouden ja maaseudun kilpailukyvyä ja rakennekehityksen edistämistä. Valiokunta korosti muun ohella sitä, että energian myynnistä kaikissa muodoissaan tulee muodostua uusi tulolähde maatiloille. Viitaten lisäksi lausuntoonsa pitkän aikavälin ilmasto- ja energiastrategiasta (MmVL 7/2009 vp — VNS 6/2008 vp) valiokunta toteaa, että biokaasulla tuotetun sähkön syöttötariffi tulee saada aikaan mahdollisimman nopeasti, jotta pysähdyksissä olevat investoinnit saadaan käynnistettyä ja markkinat toimimaan. Suomessa etäisyydet ovat pitkiä, minkä vuoksi biokaasun tuotanto olisi perusteltua toteuttaa hajautettuna maatilakokoluokan energiantuotantona lähellä käsiteltävien materiaalien tuotantoalueita, jolloin kuljetuskustannukset saadaan minimoitua. Valiokunta korostaa biokaasun ympäristövaikutuksia kotieläintuotannossa, jossa maatilojen biokaasureaktorit voivat hyödyntää lannan ravinteita tavalla, joka vähentää vesistökuormitusta. Biokaasun mahdollisen syöttötariffin tulee myös edistää biokaasun liikennepolttoainekäytön kasvattamistavoitteiden saavuttamista.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että talousarvioesityksen momentin 30.20.43 kohdalla ei ole varauduttu laajentamaan tukea ympäristötukeen sitoutuneen tilan tukikelvottomille lohkoille. Nämä lohkot on otettu viljelyyn erilaisen viljelemättömyyssopimusten päätyttyä, ja ne ovat jääneet ilman ympäristötukea, vaikka näillä lohkoilla joudutaan joka tapauksessa noudattamaan ympäristötuen ehtoja. Valiokunta korostaa sitä, että tilatasolla näiden peltojen osuus saattaa olla huomattava, jolloin myös tukimetykset muodostuvat huomattaviksi. Koska kysei-

set pellot ovat saaneet aiemmin viranomaisen hyväksymän pellon aseman, valiokunta pitää tärkeänä, että johdonmukaisuuden ja oikeudenmukaisuuden vuoksi samoista pelloista on saatava täydet tuet niiden palatessa jälleen viljelykäyttöön.

Valiokunta toteaa, että mikäli maatalouden rakennekehitykseen ei kohdenneta riittävästi varoja, elintarviketeollisuutemme kotimaisen raaka-aineen saanti vähenee ja samalla huoltovarmuus maassamme vaarantuu. Onkin välttämätöntä, että maatilatalouden kehittämisrahaston (Makeran) toimintaedellytykset turvataan muun muassa siten, että selvitetään mahdollisuudet uusiin rahoitusmenetelmiin. Asiantuntijataholta maa- ja metsätalousvaliokunnalle on todettu, että kuluvana vuonna maatalouden investointitukien haku on ollut poikkeuksellisen vähäistä. Tämä on johtunut pääasiassa kahdesta syystä: epävarmasta taloudellisesta tilanteesta sekä rakennetukijärjestelmän monimutkaisuudesta. Jos maatalouden investointituet elpyvät normaalitasolle, rakennetukien rahoitusvaje on edessä jo vuonna 2011.

Mietinnössään hallituksen esityksestä eläinlääkintähuoltolaiksi sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi (MmV 7/2009 vp — HE 81/2009 vp) valiokunta piti muun ohella erittäin tärkeänä, että tuotantoeläimiin erikoistuneita eläinlääkäreitä saadaan tulevaisuudessa koulutettua riittävästi. Valiokunta kiinnittää tässä yhteydessä huomiota siihen, että koulutuksen edellyttämä rahoitus tulee turvata.

Valiokunta pitää tärkeänä, että valtiontaloudelle koituvien säästöjenkin vuoksi maataloushallinnon byrokratiaa karsitaan.

Metsätalous

Valiokunta toteaa, että muun muassa maailman talouden laman seurauksena metsäteollisuustuotteiden kysyntä on vähentynyt voimakkaasti, mikä on näkynyt Suomen metsäteollisuudessa tuotannon rajoituksina ja tuotantokapasiteetin sulkemisina. Teollisuuden tuotannon supistuminen näkyy kotimaan puumarkkinoilla puun käytön, puun kysynnän ja hakkuiden vähentymisenä. Hakkuiden supistuminen on myös heikentä-

nyt metsätalouden työllisyyttä. Vuonna 2008 hakkuumäärä pieneni lähes 7 miljoonalla kuutiometrillä. Tammi-syyskuussa 2009 puuta tuli yksityismetsistä markkinoille yhteensä 5,8 miljoonaa kuutiometriä, mikä oli noin neljäsosa viime vuoden vastaavan jakson määrästä. Valiokunnalle toimitetussa selvityksessä on kuitenkin todettu, että puukaupassa on nyt nähtävissä piristymistä alkuvuoden ennätysellisen hiljaisen puukauppakauden jälkeen. Tällä hetkellä puukaupan tilanne on kuitenkin kaksijakoinen, koska sahatukin ja energiapuun kysyntä ylittää monin paikoin tarjonnan, mutta kuitupuukaupan vilkastumista joudutaan vielä odottamaan. Vuonna 2010 metsäteollisuuden puun käyttö ja hakkuut tulevat ennusteiden mukaan hieman kasvamaan.

Valiokunta korostaa maamme metsäteollisuuden huomattavaa merkitystä koko kansantaloutemme kannalta. Samalla valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että metsäteollisuus vastaa mustalipeän ja mekaanisen metsäteollisuuden sivutuotteiden tuotannollaan erittäin merkittävästä osasta maamme uusiutuvan energian tuotannosta. Valiokunta pitääkin erittäin tärkeänä, että maamme metsäteollisuuden kilpailuedellytykset turvataan.

Valiokunta toteaa, että teollisuuden tuotantotilanteista huolimatta kotimaista puuta tarvitaan pitkällä tähtäimellä nykyistä enemmän. Puun kysyntää kasvattavat ennen kaikkea tuontiriippuvuuden vähentäminen sekä tavoitteet puuenergian käytön lisäämiseksi. Lisäksi puuntuotannon tehostamista tarvitaan myös korvaamaan talouskäytön ulkopuolelle jääviä metsävaroja. Talousarvion perusteluissa onkin todettu, että valtioneuvoston hyväksymässä pitkän aikavälin ilmasto- ja energiastrategiassa metsille on asetettu tärkeä rooli uusiutuvan energian lisäämisessä ja hiilinielujen turvaamisessa. Tavoitteena on kolminkertaistaa metsähakkeen käyttö nykyisestä ja varmistaa metsien kyky toimia hiilinieluna. Puustoon ja maaperään liittyvien nielujen merkitys on Suomelle huomattavan tärkeä.

Kansallinen metsäohjelma 2015:ssä (KMO 2015) on esitetty toimenpiteet, joilla turvataan kestävästi kotimaisen puun riittävyys kaikkiin

käyttötarkoituksiin. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää metsien metsänhoidollisen tilan parantamista ja puuston kasvun lisääntymistä sekä metsien monimuotoisuuden turvaamista.

Viitaten edellä esitettyyn valiokunta katsoo, että nykyisestä vaikeasta taloustilanteesta huolimatta KMO 2015:n linjaukset ja toimenpiteet metsätalouden kehittämiseksi ovat edelleen ajankohtaisia. Hallituksen esityksessä ohjelmien toteuttaminen näkyikin metsätalouteen osoitettujen määrärahojen kasvuna. Lisäystä on erityisesti puuntuotannon kestävyden turvaamiseen tarkoitettussa kestävä metsätalouden rahoituslain (1094/1996) mukaisessa ns. Kemera-tuessa ja Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelma 2003—2007:n (METSO) toteuttamiseen tarkoitettussa metsäluonnon hoidon edistämisen määrärahassa. Viitaten edellä esitettyyn valiokunta katsoo, että nykyisestä valtiontaloudellisesta tilanteesta huolimatta KMO 2015:ssä esitettyjen linjausten toteuttaminen samoin kuin Kemera-tuen rahoitus tulee turvata.

Esityksen perusteluissa on todettu, että uusiutuvan energian käytön lisäämiseksi metsähakkeen käyttö pyritään nostamaan 8—12 miljoonaa kuutiometriin vuoteen 2015 mennessä, kun käyttö vuonna 2008 oli 4,6 miljoonaa kuutiometriä. Tavoitteen saavuttamiseksi lisätään tukea energiakäyttöön tulevan pienpuun korjuuseen ja haketukseen. Valiokunta korostaa sitä, että lisääntyvät metsänhoito- ja perusparannustyöt ja energiapuun korjuu tarjoavat korvaavia työmahdollisuuksia, kun hakkuiden supistumisen seurauksena työllisyys metsätaloudessa on ainakin väliaikaisesti heikentynyt. Valiokunta tuo tässäkin yhteydessä esille turpeen merkityksen seospolttoaineena energiantuotannossa.

Valiokunnalle toimitetussa selvityksessä on todettu, että metsänhoito- ja perusparannustöiden työmäärät ovat lisääntyneet kuluvana vuonna siinä määrin, että momentin määrärahan on arvioitu loppuvan jo loka-marraskuussa. Työmäärien kasvu näkyy erityisesti nuoren metsän hoidossa ja energiapuun korjuussa. Lisäksi vuodelta 2008 siirtyneet maksatukset (yhteensä 11 miljoonaa euroa) ovat lisänneet tuen tarvetta vuonna 2009. Vuoden 2009 toisessa lisätalous-

arviossa momentin määrärahaan ja valtuuteen on esitetty 12 miljoonan euron lisäystä. Lisämäärärahasta huolimatta metsäkeskukset ovat arvioineet, että ensi vuodelle siirtyvien maksatusten määrä tulee olemaan vähintään 10 miljoonaa euroa.

Valiokunta on kehyslausunnossaan kiinnittänyt huomiota siihen, että metsähoito- ja perusparannustöiden lisääntyminen on viime vuosina johtanut töihin osoitettujen määrärahojen loppumiseen jo paljon ennen vuodenvaihdetta. Valiokunta korostaa uudelleen sitä, että valtiontalouden yleisessä suunnittelussa tulee pyrkimyksenä olla eri rahoitustarpeiden huomioon ottaminen jo vuosittaisissa talousarvioesityksissä, jotta valtion lisätalousarvioesityksiltä voidaan välttyä. Eduskunta on edellyttänyt (HE 116/2008 vp — EV 20/2008 vp), että hallitus ottaa huomioon eduskunnan pysyväisluonteisiksi tarkoittamat määrärahalisäykset ja vakiinnuttaa ne sellaiselle tasolle, ettei eduskunnan tarvitse korjata tilannetta vuosittain talousarvioesityksen käsittelyn yhteydessä.

Valiokunta on lausunnossaan hallituksen esityksestä eräiksi metsäverotusta koskeviksi muutoksiksi (MmVL 27/2008 vp — HE 206/2008 vp) katsonut, ettei Kemera-tukia tule katsoa yhteisöläinsäädännön mukaisiksi ns. vähämerkitykselliseksi tuiksi. Valiokunta korostaa nytkin sitä, että yhteisön sääntöjä tulee yleisestikin tulkita mahdollisimman suppeasti. Yhteisöläinsäädäntöä koskevat laventavat tulkinnat kaventavat kansallista toimivaltaa ja liikkumavaraa talouspolitiikassa.

Valiokunta kiinnittää tässäkin yhteydessä huomiota siihen, että toimivalla tieverkostolla on keskeinen merkitys maaseudun kaikkien toimintojen kannalta. Se on myös puuntuotannon ja puunhankinnan perusedellytys. Tieverkoston puutteet, erityisesti kelirikkokausina, aiheuttavat alalle voimakkaan kausivaihtelun, josta aiheutuu lisäkustannuksia. Valiokunta pitää välttämättömänä sitä, että teiden kunnostamisen suoritemäärät kasvavat. KMO 2015:ssä on myös todettu tarve lisätä rahoitusta perusväylänpitoon. Lisäksi alempiasteisen tieverkoston taso on laskenut ja vaatii kohentamista. Tämä sa-

moin kuin yksityisteiden kunto on tärkeää maaseutuelinkeinoille ja teiden varsilla asuville. Valiokunta kiinnitti huomiota asiaan myös lausunnonsaan valtioneuvoston selonteosta liikennepoliittikan linjoista ja liikenneverkon kehittämis- ja rahoitusohjelmasta vuoteen 2020 (MmVL 11/2008 vp — VNS 3/2008 vp). Valiokunta painottaakin sitä, että riittävä rahoitus alemmanasteiselle tieverkostolle ja yksityisteiden tukeen tulee turvata ja muutoinkin huolehtia riittävästä määrärahoista tieverkon ylläpitämiseen.

Tietoyhteiskuntapalvelujen kehittämisellä on erittäin keskeinen asema maaseudun kehittämisessä myös metsätalouden kannalta. Tarkoituksena on, että julkisesti tuettujen laajakaistayhteyksien rakentaminen kilpailutetaan ja yhteydet rakennetaan vuosina 2010—2015. Valiokunta katsoo, että tavoitteeksi tulee asettaa yhteyksien rakentaminen suunniteltua nopeammalla aikataululla.

Valiokunta toteaa, että esitys sinänsä lisää metsätalouden edistämisen- ja valvontaorganisaatioiden sekä Metsäntutkimuslaitoksen (Metla) määrärahoja kuluvaan vuoteen nähden. Samalla valiokunta kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että tuottavuusohjelman toteuttaminen vähentää huomattavasti sekä toimintavaroja että henkilöstöä koko KMO 2015 -toimintakauden aikana. Valiokunta korostaakin sitä, että puuntuotantomme edellyttää myös metsäsektorimme edistämisen- ja valvontaorganisaatioiden sekä tulevaisuuteen suuntautuvan tutkimus- ja kehitystyön turvaamista. Sen vuoksi tarvittavasta rahoituksesta on huolehdittava.

Tutkimuksen ja maaseudun neuvonnan rahoitus

Esityksen perusteluissa on todettu, että maa- ja elintarviketalouden kilpailukyky Suomen olosuhteissa perustuu tulevaisuudessa myös entistä enemmän kaikkien elintarvikeketjun toimijoiden vahvaan osaamiseen ja uusien innovaatioiden (kuten uudet tuotteet, jotka sisältävät bioenergian, uudet tuotantoteknologiat ja uudet ympäristöystävälliset tuotantotavat) kehittämiseen ja nopeaan käyttöönottoon.

Valiokunta pitääkin tärkeänä, että maaseutumaaisilla seutukunnilla on tarjolla kattavat, maaseutuyritysten tarpeita vastaavat neuvontapalvelut, jotka luovat maaseudun kehittämiselle vankan osaamispohjan. Näiden pitkäjänteinen tarjonta ja kehittäminen on turvattava sekä kansallisin että EU:n osarahoittamin toimin. Neuvontajärjestöjen yritysneuvonnalla kehitetään maaseudun yrittäjyyttä, lisätään liiketoimintaosaamista sekä sukupolven- ja muita omistajanvaihdoksia. Neuvontajärjestöt ovat yhteistyössä maaseudun muiden toimijoiden kanssa edistäneet elinkeinotoiminnan kehitystä ja yritystoiminnan monipuolistumista maaseudulla. Maaseutukeskusten palveluista ovat hyötynneet vuosittain yli 30 000 tilaa ja 3 000 maaseutuyritystä.

Maa- ja elintarviketutkimus tuottaa ja välittää yhteistyössä neuvonnan kanssa tutkimukseen perustuvaa tietoa maa-, puutarha- ja elintarviketalouden sekä näihin liittyvän maaseudun yritystoiminnan kehittämiseksi. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskukseen (MTT) on koottu maa-, puutarha- ja elintarviketalouden biologinen, taloudellinen ja teknologinen tutkimus. MTT:n tutkimus rakentaa keskeistä tietopohjaa koko elintarvikeketjun tuotantopanosten ja raaka-aineiden tuotannosta samoin kuin jalostuksesta elintarvikemarkkinoiden ja kuluttajien valintoihin.

Valiokunta pitää erittäin tärkeänä, että momentilla 30.10.50 osoitetaan maatilatalouden ja muiden maaseutuelinkeinojen kehittämiseen samoin kuin momentilla 30.20.01 MTT:n toimintamenoihin riittävä rahoitus.

Valiokunta toteaa, että Suomen Hevostietokeskukselle, jonka tavoitteena on edistää hevosalan kehittymistä, tulee osoittaa talousarviossa viime vuoden tasoa vastaava määräraha.

Elintarvikeketjun kehittäminen (30.20.47)

Valiokunta toteaa, että julkisten keittiöiden vaikutus kestävien hankintojen edistämiseksi, uusien markkinoiden syntyiselle sekä tulevien sukupolvien ruokailutottumusten ja kulutuskäyttäytymisen ohjaamiselle on merkittävä. Julkisten ruokapalveluiden tarjoamat ateriat muodostavat noin kolmanneksen Suomen elintarvikkei-

den kulutuksesta. Tuoreempiin ja lyhyemmän toimitusketjun elintarvikkeisiin suunnatut verovarot ovat pitkällä aikavälillä tarkasteltaessa investointi merkittävimmän voimavaramme eli suomalaisten lasten kansanterveyteen sekä huoltovarmuuteen ja ympäristöön.

Julkisen sektorin ammattikeittiöiden kestävyys on kansainvälisen vertailun mukaan Suomessa melko heikolla tasolla. Lähikeittiöhankkeen selvityksen mukaan kestävyyttä edistävien tuoreiden ja lyhyen toimitusketjun tuotteiden sekä luomutuotteiden käyttöaste kunnallisissa ruokapalveluissa on useissa tuoretuoteryhmissä alhainen. Esimerkiksi järvikalaa käytti selvityksen mukaan alle 20 prosenttia Manner-Suomen kunnista. Osalle lapsista ja nuorista esimerkiksi perunoiden kuoriminen tai tuoreen kalan ruotiminen on nykyisin vieras asia. Yleisin kouluissa tarjottava kalaruoka on kalapuikot.

Kuntasektoriin kohdistuvien kustannuspainneiden vuoksi ruuanvalmistus ja elintarvikehankinnat keskittyvät yhä suurempiin yksiköihin. Tämä puolestaan on johtanut sesonginmukaisten tuoretuotteiden käytön vähenemiseen, elintarvikkeiden jäljitettävyyden ja alkuperän hämärtymiseen sekä elintarvikekuljetusten lisääntymiseen. Keskeisiä haasteita ovat lähi- ja luomutuotteiden tarjonnan puute sekä kilpailutuksen toteuttaminen siten, että se mahdollistaa sesonginmukaisten sekä tuoreiden tuotteiden hankinnan. Lisäksi tuottajilta vaaditaan tehokkaampaa yhteistyötä yhteistarjousten ja -kuljetusten toteuttamiseksi.

Asian edistämiseen tähtäviä hankkeita on tuettu maa- ja metsätalousministeriön pääluokan kahdelta eri momentilta, joiden molempien tukiehdossa termien lähiruoka tai kotimainen elintarvike käyttö on kiellettyä. Maa- ja metsätalousministeriön menekinedistämisyksikössä toisen hankkeen nimeksi hyväksyttiin KETJU (eli kestävät julkiset ruokapalvelut -hanke). Sen ohella lisämäärärahaa osana Laatuketju-hanketta toteutettiin Lähikeittiö-hanke. Molempien hankkeiden tavoitteena oli kestävien elintarvikehankintojen edistäminen julkisissa ruokapalveluissa. KETJU-hanke keskittyi tiedotukseen ja

Lähikeittiö-hanke ammattikeittiöhenkilöstön neuvontaan.

KETJU-hanke oli tiedotushanke, jonka kohderyhmänä olivat julkisten ruokapalveluiden päättäjien lisäksi valtakunnalliset ja seudulliset päättäjät sekä media. Tavoitteena oli herättää ajankohtaista keskustelua ruoan tuoreudesta julkisen sektorin toimijoiden ja päättäjien keskuudessa sekä tiedotusvälineissä. Tuloksellisia kohtaamisia on toteutunut muun muassa lähiruokaviestillä. Kyseessä oli kustannustehokas hanke kohdata ja sitouttaa päättäjät kestävien hankintojen edistämiseen. Lähiruokaviestissä mukana on ollut 150 kunta-, maakunta- ja valtakunnan tason päättäjää. Se on tarkoitus järjestää jälleen vuonna 2010 tärkeän viestin saattamiseksi uusien päättäjien tietoisuuteen.

Edellä esitettyyn viitaten valiokunta pitää tärkeänä, että momentille 30.20.47 otetaan lisäyksenä 100 000 euroa lähiruokaviestin toteuttamiseksi.

Vesitalous, erityisesti maaseudun vesihuolto

Valiokunta toteaa, että sää- ja vesiolojen ääri-ilmiöiden yleistyessä tarve yhdyskuntien tulvasuojelua ja vesihuollon erityistilanteisiin varautumista palvelevien hankkeiden tukemiseen kasvaa. Myös vesistörakenteiden perusparannustöiden tarve ja vesistöjen kunnostamistarve kasvavat. Valtion tuella toteutettavat vesihuoltohankkeet edistävät etenkin vesihuollon alueellista yhteistyötä, erityistilanteisiin varautumista sekä maaseudun vesihuollon kehittämistä, jossa lähivuosina painotetaan vesiensuojeluyistä tarpeellisia haja-asutusalueiden viemärintihankkeita.

Yhdyskuntarakenteen kehitys aiheuttaa monenlaisia haasteita vesihuollon järjestämiselle. Ne liittyvät yhdyskuntien kasvuun tai väestön, palveluiden ja tuotannollisten toimintojen vähenemiseen. Maaseudulla on otettava huomioon alueellisia erityispiirteitä, kuten keskittyvän kotieläintalouden ja kehittyvän loma-asutuksen tarpeet. Myös pienten vesihuoltolaitosten suuri määrä vaatii erityistä huomiota.

Valtion vuoden 2010 talousarvioesityksessä on luvun 30.50 (Vesitalous) määrärahoja yh-

teensä 29,040 miljoonaa euroa. Määrärahataso on 0,642 miljoonaa euroa pienempi kuin kuluvan vuoden talousarviossa. Vuoden 2009 lisätalousarviot huomioon ottaen määrärahataso laskee 11,707 miljoonaa euroa.

Momentti 30.50.20 (Vesivarojen käytön ja hoidon menot) sisältää vuodesta 2009 alkaen myös valtion vastuulla olevien vesistötoimenpiteiden määrärahat. Vuoden 2009 toisessa lisätalousarviossa momentille lisättiin 3 860 000 euroa käynnissä olevien Uljuan maapatojen perusparannus- ja Inarin kalanviljelylaitoshankkeiden aikaistamiseen. Vastaavasti määräraha vähennetään vuosien 2010 ja 2011 määrärahoista. Momentin 11,524 miljoonan euron määräraha on perusparannusinvestointien aikaistaminen ja tekniset lisäykset huomioon ottaen vuoden 2009 tasolla. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että momentille kohdistuu lähivuosina lisää rahoitustarpeita kasvavista velvoitemenoista, tulvakarttojen laatimisesta sekä muista EU:n tulvadiirektiivin toimeenpanosta aiheutuvista tehtävistä.

Momentin 30.50.31 (Vesihuollon ja tulvasuojelun tukeminen) määrärahalla tuetaan vesistö- ja vesihuoltotoimenpiteitä riippumatta siitä, osoitetaanko tuki avustuksena vai valtion työnä. Pääosa momentin määrärahoista käytetään vuonna 2010 vesihuollon tukemiseen, mutta tulvasuojelun tukemisen tarpeen arvioidaan kasvavan lähivuosina. Momentin 16,458 miljoonan euron määrärahasta arvioidaan käytettävän 5,1 miljoonaa euroa valtion työnä toteutettaviin seudullisiin yhdysvesijohto- ja siirtoviemärihankkeisiin sekä 9,6 miljoonaa euroa vesihuoltoavustuksiin. Tästä 3 miljoonaa euroa on lisäystä viemäriverkostojen laajentamisen tukemiseen haja-asutusalueilla, joille aiemmin on valtion tuella rakennettu runkovesijohto. Valiokunta toteaa, että määrärahaesitys on laadittu siten, että keskeneräisten töiden jatkamiselle ja loppuun saatamiselle on varattu hankkeiden taloudellisen toteutuksen mukainen rahoitus. Uusina momentin 30.50.31 selvitysosassa nimettyinä hankkeina käynnistettäisiin kolme hanketta. Valiokunta kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että mahdollisuudet rahoittaa pienehköjä valtion työnä

toteutettavia vesihuoltohankkeita ovat vähäiset, vaikka tarve uusien hankkeiden käynnistämiseen on suuri.

Edellä esitettyyn viitaten valiokunta pitää tärkeänä, että maaseudun vesihuoltoon osoitetaan riittävä rahoitus ottaen huomioon edellä esitetyt tarpeet.

4H-toiminta

4H-toiminta edistää maaseudun elinvoimaisuutta ja vetovoimaisuutta asuinympäristönä tarjoamalla monipuolista harrastus- ja palvelutoimintaa, työllistämällä nuoria ja tarjoamalla heille mahdollisuuksia yrittäjyyden kokeilemiseen omalla kotiseudullaan. Erilaiset käytännön taidot ja edellyttävät metsä-, luonto- ja ympäristöasiat ovat myös toiminnan painopistealueita. Kerhoja on 2 900 kappaletta ja toiminnan piirissä noin 70 000 lasta ja nuorta.

Esityksessä momentille 30.10.55 (Valtionapu 4H-toimintaan) ehdotetaan määrärahojen tason alentamista kuluvan vuoden talousarvioon verrattuna. Edellä esitettyyn viitaten valiokunta pitää tärkeänä, että 4H-toimintaan osoitettavan määrärahan tasoa korotetaan. Lisäksi valiokunta viittaa jo mainittuun eduskunnan hyväksymään lausumaan, jossa eduskunta edellytti, että hallitus ottaa huomioon eduskunnan pysyväislautteiksi tarkoittamat määrärahalisäykset ja vaikiinnuttaa ne sellaiselle tasolle, ettei eduskunnan tarvitse korjata tilannetta vuosittain talousarvioesityksen käsittelyn yhteydessä. Lausumassa 4H-toiminnan määrärahat on erityisesti mainittu siinä tarkoitettuina määrärahoina.

Riistavahinkojen korvaaminen

Riistavahinkolain (105/2009) 9 §:n 2 momentin mukaan riistaeläimen aiheuttaman vahingon korvaaminen on mahdollista vain valtion talousarvion asettamissa rajoissa. Mikäli korvausta ei voida suorittaa talousarvion puitteissa täysimääräisesti, vähennetään jokaiselta korvaukseen oikeutetulta korvauksen määrää samassa suhteessa. Valiokunta on lain eduskuntakäsittelyssä todennut mietinnössään (MmVM 13/2008 vp — HE 90/2008 vp), että korvausjärjestelmän kattavuuteen tehtävät parannukset lisäävät yleistä hy-

väksyttävyyttä ja kansalaisten myönteistä suhtautumista kyseisten lajien suojeluun. Valiokunta korosti sitä, että korvausten keskeytymättömän maksamisen turvaamiseksi tulee tarvittaessa valmistella hyvissä ajoin asiaa koskeva lisätalousarvio annettavaksi eduskunnalle. Siten valiokunta piti erittäin tärkeänä, että lain korvauksille osoitetaan tarvittava rahoitus. Valiokunta painottaakin sitä, että vuosittaisissa valtion talousarvioesityksissä tulee tarkoitukseen varata

määräraha, jonka voidaan arvioida kattavan korvattaviksi tulevat vahingot.

Lausunto

Lausuntonaan maa- ja metsätalousvaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 16 päivänä lokakuuta 2009

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Jari Leppä /kesk
vpj. Pertti Hemmilä /kok
jäs. Lasse Hautala /kesk
Hannu Hoskonen /kesk
Anne Kalmari /kesk
Johanna Karimäki /vihr
Lauri Kähkönen /sd
Esa Lahtela /sd
Mats Nylund /r

Pentti Oinonen /ps
Klaus Pentti /kesk
Petri Pihlajaniemi /kok
Erkki Pulliainen /vihr
Kari Rajamäki /sd (osittain)
Arto Satonen /kok
Pekka Vilkuna /kesk
vjäs. Matti Kangas /vas.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Carl Selenius.

ERIÄVÄ MIELIPIDE 1

*Perustelut**Maatalous*

Maa- ja metsätalousvaliokunnan lausunnossa ei ole Maatilatalouden kehittämisrahaston toimintaedellytysten turvaamisen ja uusien rahoitusmenetelmien selvittämistä koskevien vaatimusten yhteydessä arvioitu, minkä tyyppisiä toimenpiteitä nyt edellytetään. Meidän näkemysmme mukaan maatilatalouden kehittämisessä on nyt panostettava erityisesti työvaltaisen kotieläintuotannon toimintaedellytysten turvaamiseen ja nuorten tuottajien jaksamiseen. Uusien rahoitusmallien sijasta hallituksen EU-maatalouspoliittisissa linjauksissa erityisesti maidontuotannon toimintaedellytysten turvaamiseksi on korjaamisen tarvetta. Maakohtaisten maitokiintiöiden luopumiseen keväästä 2007 sopeutunut hallitus on tehnyt perustavan virheen erityisesti poikkeuksellisten luonnonolosuhteidemme ja maitotalouden edellytysten näkökulmasta. Oikeiden uusien rahoitusmallien sijasta hallituksen olisi pitänyt ryhtyä jo myös niihin kansallisiin uudelleenarviointeihin, joita erityisesti maidontuotanto olisi edellyttänyt. Tämä tarkoittaa maitokiintiökaupasta johtuvan nuorten tuottajien velkaantumisen välttämistä sekä tilojen tarvitseman lisämaan saannin turvaamista torjumalla mm. näennäisviljelystä maksettavat korvaukset, jotka vaikeuttavat aktiiviviljelijöiden tuotantomahdollisuuksia.

Edellä olevan perusteella ehdotamme, että hallitus linjaa selkeästi Suomen kynnyskysymykseksi maidontuotannon maakohtaisten kiintiöiden jatkamisen poikkeuksellisten luonnonolosuhteiden vuoksi suomalaisen pohjoisen maitotalouden ja kotieläintuotannon turvaamiseksi.

Hallituksen valmisteleman sähkönsyöttötariffijärjestelmän ulkopuolelle esityksessä ovat jäämässä pienet maatilakokoluokan biokaasulaitokset. Kuitenkin juuri näiden pienten laitosten in-

vestoinneilla olisi potentiaalinen tilaus, jos halutaan olla edistämässä hajautetun ja uusiutuvan energian tuotannon aikaansaantia. Maassamme etäisyydet ovat pitkiä, jolloin laitosten sijoittaminen lähelle energian raaka-ainelähdettä tukee ilmastomuutoksen hillintää ja on siten kestävä käytön periaatteiden mukainen.

Toinen erittäin merkittävä näkökulma on kotieläintilojen lannankäsittely. Biokaasuprosessissa haitallinen lannasta syntyvä metaanikaasu ja muut kaasut saadaan korvaamaan ulkomaista energiantuontia ja samalla saadaan hyödynnettyä lanta sellaiseen muotoon, joka vähentää merkittävästi vesistöjen rehevöitymiskuormitusta.

Näillä hajautetuilla biokaasulaitoksilla olisi merkitystä energiatalouden toimintakyvyn turvaamisessa kaikissa tilanteissa. Osaltaan myös syrjäseutujen sähköverkkojen hyötysuhde paranisi, koska useimmat maatilat sijaitsevat syvällä maaseudulla ja laita-alueilla.

Puhtaasti markkinaehtoisuuden pohjalta nämä maatilakokoluokan biokaasulaitosinvestoinnit eivät lähitulevaisuudessa tule toteutumaan, vaikka raaka-aineen saannin suhteen edellytykset olisivat olemassa.

Edellä olevan perusteella ehdotamme, että hallitus tekee biokaasulaitosinvestointien aikaansaamiseksi selkeän päätöksen, jossa ilmoitetaan, että sähkön syöttötariffijärjestelmä ulotetaan koskemaan myös maatilakokoluokan laitoksia.

Metsätalous

Metsätalouden osalta valiokunta on edellyttänyt perustellusti maamme metsätalouden kilpailuedellytysten turvaamista. Suomen talouden ja hyvinvoinnin kehittämisessä on nyt keskeistä kansallinen sitoutuminen ja sekä poliittisen että taloudellisen päätöksenteon kohtalon yhteyden ymmärtäminen huolehtimalla vientiteollisuuden kilpailukyvyistä. Energiaveropäätöksiä on tarkistettava kilpailukykyä heikentävien ratkaisujen

osalta. Samoin on turvattava puukuidun saatuus metsälakien ensiharvennusvelvoitteita tehostamalla. Aktiivisemmalla Venäjä-politiikalla ja yhteistyöllä Venäjän kanssa olisi jo aiemmin saatu koivukuidun vientitulli poistettua kokonaan. Nyt tämä keväällä hukattu mahdollisuus on saavutettavissa lokakuun huippukouksen ratkaisun myötä. Varmuus koivukuidun kilpailukykyisestä saatavuudesta varmistaa suomalaisen teollisuuden toimintaedellytykset. Meidän mielestämme maa- ja metsätalousvaliokunnan olisi metsäklusterin kehityksen turvaamiseksi tullut vauhdittaa lausunnossaan myös selkeästi energiaverotuksen korjaamista sekä metsälainsäädännön puuhuoltoa turvaavaa pikaista uudistamista.

Vesitalous

Haja-asutusalueiden vesihuolto on monelta osin puutteellinen ja vaatisi kiireisiä toimenpiteitä sekä lisää määrärahoja. Nykyisten määrärahojen taso ei vastaa todellista tarvetta. Vesihuollon suunnittelussa on korostunut suurten vesihuoltotöiden tarve. Vuoden 2014 alusta täysimääräisenä voimaan tuleva asetus haja-asutusalueiden jätevesien käsittelystä saattaa monet yritykset ja yksityiset kotitaloudet kohtuuttomaan asemaan, ellei niin ympäristösuojelullisesti kuin myös taloudellisesti perusteltua yhteisviemäröintiä saada aikaiseksi. Haja-asutusalueiden vesihuollon parantamisella voidaan kohentaa maaseudun vetovoimaisuutta ympärivuotisena asuinpaikkana, kun sekä puhtaan veden saan-

ti että jätevesien asianmukainen käsittely on varmistettu.

Edellä olevan perusteella ehdotamme, että maaseudun vesihuoltoon osoitettujen määrärahojen taso nostetaan vähintään kuluvan vuoden tasolle.

Riistavahinkojen korvaaminen

Suurpetojen aiheuttamien vahinkojen määrä on kasvanut voimakkaasti, ja tämän kehityksen tulee näkyä myös valtion talousarvioesityksessä. Tämän vuoden talousarviossa ja lisätalousarviossa korvausmäärärahoja on myönnetty noin 4,4 miljoonaa euroa. Edellisenä vuonna suurpetojen aiheuttamien vahinkojen korvaamiseen käytettiin 3,05 miljoonaa euroa. Vuoden 2010 budjettiesityksessä kyseinen määrärahaesitys on vain 2,8 miljoonaa euroa.

Edellä olevan perusteella ehdotamme, että korvausmäärärahojen taso pitäisi nostaa kuluvan vuoden tasolle ja että haittojen ennalta ehkäisemiseksi suurpetojen kaatolupien määrää tulee kasvattaa korvausmäärärahojen pitämiseksi kohtuullisella tasolla.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 16 päivänä lokakuuta 2009

Lauri Kähkönen /sd
Kari Rajamäki /sd
Esa Lahtela /sd

Pentti Oinonen /ps
Matti Kangas /vas

ERIÄVÄ MIELIPIDE 2

Perustelut

Valiokunnan lausunnon perusteluissa kappaleen 14 kaksi toiseksi viimeisintä virkettä olisi tullut kuulua seuraavasti:

"Lisäystä on erityisesti puuntuotannon kestävyiden turvaamiseen tarkoitettussa kestävä metsätalouden rahoituslain (1094/1996) mukaisessa ns. Kemera-tuessa. Vaikka METSO-ohjelmassa on lisäystä 2,4 miljoonaa euroa, rahoituk-

sen taso ei vastaa alkuperäisen suunnitelman tasoa, vaan on sitä pienempi."

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 16 päivänä lokakuuta 2009

Johanna Karimäki /vihr